

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

для фахівців у напрямку запобігання та реагування на гендерно зумовлене насильство

створений за матеріалами тренінгів у межах проєкту
«Підвищення стійкості в кризових ситуаціях шляхом
комплексного запобігання та реагування на ГЗН»
ВГО «Жіночий консорціум України» у партнерстві
та за підтримки Norwegian People's Aid (NPA)

Norwegian People's Aid

ЖІНОЧИЙ
КОНСОРЦІУМ
УКРАЇНИ

ЗМІСТ

4	Нормативна база за напрямками запобігання і протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі
6	Основні поняття та визначення у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі
6	• Домашнє насильство / Насильство за ознакою статі
8	• Стать / гендер
10	Причини, форми та наслідки насильства за ознакою статі
10	• Витоки та причини насильства за ознакою статі
10	• Форми, види та контекст насильства за ознакою статі
11	• Наслідки гендерно зумовленого насильства та домашнього насильства
12	Засади результативної взаємодії у сфері запобігання, протидії гендерно зумовленому насильству
12	• Відповідальність за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі
14	• Відповідальність за вчинення сексуального насильства. Поняття “Згода”
15	• Напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству
15	• Взаємодія суб’єктів у сфері запобігання та протидії гендерно зумовленому насильству
15	• Порядок взаємодії суб’єктів
16	• Базові принципи захисту та підтримки постраждалих осіб
17	• Система органів та служб, які долучаються до випадку протидії домашнього насильства щодо дитини
19	• Короткий алгоритм взаємного інформування суб’єктів
20	Психологічні особливості постраждалої особи та кривдника
20	• Психологічні портрети
20	• Програми для кривдників
21	• Сім’ї військових/ветеранів та проблема домашнього насильства
23	Особиста безпека постраждалої особи від гендерно зумовленого насильства
23	• Безпечне місце для постраждалої особи
24	• Рекомендації фахівцям щодо надання безпечної підтримки постраждалим від ГЗН
25	Сексуальне насильство, пов’язане з війною/конфліктом
28	Гендерна компетентність медичного персоналу
29	Повноваження уповноважених підрозділів органів Національної поліції України
30	Додаток 1. Розширений перелік нормативних документів, якими регулюється діяльність у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі з посиланнями на джерела та тлумаченнями.

НОРМАТИВНА БАЗА ЗА НАПРЯМАМИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА/АБО НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Конституція України є фундаментом, на якому ґрунтується вся діяльність у сфері запобігання і протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі.

Статті Конституції України, що стосуються сфери запобігання і протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі.

Закони України, що є основними засадами для регулювання діяльності в сфері запобігання і протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі.

- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року
 - Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06 вересня 2012 року
- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року
 - Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року
 - Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року
- За вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі особа може понести

 - адміністративну,
 - кримінальну;
 - цивільно-правову відповідальність

Постанови Кабінету міністрів України, що визначають порядок дій у сфері запобігання і протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі

- Постанова КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»
- Постанова КМУ від 22 серпня 2018 р. № 655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»
- Постанова КМУ від 5 вересня 2007 р. № 1087 «Про консультативно-дорадчий орган з питань сім'ї, ґендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми»
- Постанова КМУ від 01 червня 2020 року № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах»

Пункт 28 Постанови 585 від 01.06.2020.

Працівники закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури і спорту, оздоровлення та відпочинку, які контактують з дітьми, повинні бути ознайомлені з інформацією про захист дітей від усіх форм насильства, у тому числі домашнього насильства, експлуатації, найгірших форм дитячої праці, інших проявів жорстокого поводження з дітьми.

Адміністрація підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та господарювання, у штаті яких є працівники, які у своїй роботі контактують з дітьми, організовує початкове та періодичне інформування таких працівників про захист дітей від усіх форм насильства та жорстокого поводження відповідно до плану проведення такого інформування.

Початкове інформування обов'язково проводиться під час прийняття на роботу, періодичне - не рідше ніж один раз на рік. Періодичне інформування може проводитись у вигляді індивідуальних і групових занять заочною формою (лекції, семінари, бесіди) та дистанційно (вебінари, онлайн-навчання тощо), у тому числі з використанням технічних засобів навчання.

Інформація щодо проведеного початкового та періодичного інформування працівника про захист дітей від усіх форм насильства та жорстокого поводження фіксується в його особовій справі.

Накази міністерства соціальної політики, що стосуються сфери запобігання і протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі.

- Наказ Мінсоцполітики 01.10.2018 № 1434 «Про затвердження Типової програми для кривдників»
- Наказ Мінсоцполітики 11.12.2018 № 1852 «Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей»
- Наказ Мінсоцполітики 13.03.2019 № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства»

Додаток 1.

Розширений перелік нормативних документів, якими регулюється діяльність у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі з посиланнями на джерела та тлумаченнями.

→ с. 30

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ І НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Визначення термінів, які вживаються у міжнародних актах та вітчизняному законодавстві, має важливе значення, оскільки допомагає окреслити цільову групу, на яку розповсюджуються ці акти, охарактеризувати причини, форми і види протиправних діянь, а також дозволяє відмежувати їх від суміжних.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО / НАСИЛЬСТВО ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Домашнє насильство	Насильство за ознакою статі
діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь Особа, яка постраждала від домашнього насильства (далі - постраждала особа) - особа, яка зазнала домашнього насильства у будь-якій формі; Дитина, яка постраждала від домашнього насильства (далі - постраждала дитина), - особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства. Кривдник - особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі. Дитина-кривдник - особа, яка не досягла яка не досягла вісімнадцятирічного віку та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017)	діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті Особа, яка постраждала від насильства за ознакою статі (далі - постраждала особа), - особа, яка зазнала насильства за ознакою статі; Дитина, яка постраждала від насильства за ознакою статі, - особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку та зазнала насильства за ознакою статі або стала свідком (очевидцем) такого насильства; Кривдник - особа, яка вчинила насильство за ознакою статі; Дитина-кривдник - особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку та вчинила насильство за ознакою статі. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» (2005)

Терміни «Домашнє насильство» і «Насильство за ознакою статі» зустрічаються як поняття одного рівня у таких документах:

- У Постанові КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658 “Про затвердження порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі”
- У Постановах КМУ про затвердження типових положень прибутків, мобільних бригад, спеціалізованих служб та денних центрів
- Серед переліку чинників СЖО (ЗУ «Про соціальні послуги», Постанова КМУ № 587 тощо)
- В багатьох Наказах суб'єктів взаємодії національного рівня (Мінсоцполітики, МОЗ, МОН, МВС тощо)

Поняття «Домашнє насильство» ідентифікується через наявність родинних зв'язків між кривдником та постраждалою особою та/або факту спільного проживання/побуту.

Поняття «Насильство за ознакою статі» ідентифікується через мотив вчинення насильства, який ґрунтується на гендерних стереотипах чи належності особи до певної статі.

Випадок насильства може бути одночасно і домашнім, і за ознакою статі.

Частини 2 та 3 статті 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» закріплюють **перелік осіб, які можуть виступати у якості постраждалої особи та кривдника.**

- Незалежно від факту спільного проживання (ч. 2 ст. 3):**
 - подружжя
 - колишнє подружжя
 - наречені
 - мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя)
 - особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти
 - особи, які мають спільну дитину (дітей)
 - батьки (мати, батько) і дитина (діти)
 - дід (баба) та онук (онучка)
 - прадід (прабаба) та правнук (правнучка)
 - вітчим (мачуха) і пасинок (падчерка)
 - рідні брати і сестри
- інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онучка)
 - діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або усиновленими
 - опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням
 - прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.
- За умови спільного проживання (ч. 3 ст. 3):**
 - інші родичі
 - інші особи, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

ПРАКТИЧНИЙ РОЗГЛЯД КЕЙСІВ

Завдання:

- визначити, чи є в наведеній ситуації акт насильства
- визначити, чи можемо кваліфікувати даний випадок як домашнє насильство?
- визначити, чи можемо кваліфікувати даний випадок як насильство за ознакою статі?
- хто є постраждалою особою?

Кейс 1

Двоюрідний брат із сестрою 20 та 28 років живуть в різних містах. Брат має проблеми з азартними іграми, тому вимагає гроші у сестри, погрожуючи їй тим, що розкаже її чоловіку «страшну таємницю» із юнацьких років. Сестра не хоче, аби минуле стало відомим, і потайки надсилає йому гроші. На цьому фоні відносини із чоловіком погіршуються.

Кейс 2

Повернувшись із роботи, чоловік вчиняє вдома скандал через відсутність вечері. На зауваження жінки, що вона також працює і тільки прийшла додому, чоловік піднімає руку і погрожує вдарити, при цьому промовляючи: «Обов'язок жінки – годувати чоловіка». Жінка лякається і зачинається у ванній кімнаті.

Кейс 3

Жінка – керівниця великого підрозділу перевіряє наявність співробітників на робочому місці. Не побачивши провідного спеціаліста, запитує у колег причину відсутності. З'ясувавши, що причина у тому, що чоловік залишився вдома із хворою дитиною, відразу телефонує йому, кричить і вимагає терміново вийти на роботу. Аргументує таким чином: «У тебе що, жінки немає, аби за дитиною доглядати? Або виходиш на роботу, або залишу без премії!» У чоловіка через хвилювання підвищується тиск, він насправді боїться втратити роботу.

Кейс 4

Брат із сестрою 50 та 52 років проживають у спільній квартирі. Після смерті батьків протягом останнього року вони оскаржують між собою право власності на квартиру, періодично чинять різні «дрібні капості» один одному – пересолити страви, вилити воду на ліжко тощо. Вже півроку не спілкуються.

СТАТЬ / ГЕНДЕР

Для того, аби чітко ідентифікувати насильство за ознакою статі маємо розрізнати поняття «стать» та «гендер».

Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»:

Діяння, спрямоване проти особи через її належність до певної статі чи стереотипні уявлення про соціальні ролі (становище, обов'язки, поведінку тощо) жінки або чоловіка в суспільстві, або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті».

Стать (англ. sex) - це різноманітні біологічні і фізіологічні характеристики чоловіків і жінок, такі як репродуктивні органи, хромосоми, гормони і т.д.

Гендер (англ. gender) - це соціально сконструйовані ролі, поведінка, діяльність і характеристики, які дане суспільство вважає підходящими для жінок і чоловіків.

Стать — це біологічні чи фізіологічні характеристики людини, як-от репродуктивні органи, набір хромосом тощо (жіноча стать, чоловіча стать, інтерсекс-особи).

Інтерсекс-особа — це людина, яка народилася зі статевими ознаками (статеві органи, статеві залози, хромосоми), які не відповідають типовим бінарним уявленням про чоловічі чи жіночі тіла. Це є варіантом біологічної норми.

Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків»:

- ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ - рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства
- РІВНІ ПРАВА ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ - відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі
- РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ - рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків

«Гендер» означає соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків (Стамбульська конвенція)

Гендерна ідентичність – це особисте розуміння людиною своєї статі та того, як людина хоче, аби суспільство бачило її.

ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ

- Жінки народжують дітей, а чоловіки – ні;
- Дівчата слабкі, а хлопці – сильні;
- У стародавньому Єгипті чоловіки лишалися вдома і ткали; жінки займалися родинним бізнесом; жінки успадковували майно, а чоловіки – ні;
- Хлоп'ячі голоси ламаються при досягненні зрілості, а дівчачі – ні;
- Татусі краще розуміються на вихованні хлопців, а матусі – дівчат;
- Жінки годують дітей груддю, а чоловіки – з пляшечки.

Ознаки гендеру	Ознаки статі
Набуті	Отримані від народження
Історично та культурно обумовлені	Незмінні в історичному процесі
Можуть змінюватися з часом	Універсальні
Властиві людям різної статі	Ознаки властиві тільки одній статі

Гендерні ролі часто визначають традиційні обов'язки та завдання, покладені на жінок, чоловіків, дівчат і хлопців

На гендерні ролі впливають вік, клас, раса, етнічна та релігійна приналежність, а також географічне, економічне та політичне середовище.

Стереотип — це стійке уявлення про риси, властиві певним соціальним групам, яке переноситься на всіх її представників/-ць.

Гендерні стереотипи — традиційні уявлення про гендерні ролі та обмеження щодо виховання та норм поведінки людей залежно від їхньої статі.

Упередження — це ірраціональне негнучке ставлення до цілої категорії людей.

Зазвичай упередженням є негативні почуття — антипатія, ворожнеча або навіть страх.

ГЕНДЕРНІ РОЛІ формують ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ та призводять до ДИСКРИМІНАЦІЇ

Причини багатьох гендерних стереотипів мають під собою історично-культурологічне підґрунтя.

Зміни в суспільстві відбуваються швидше, ніж змінюється суспільна думка та суспільні норми.

Отже, стереотипи і нерівність, до яких вони приводять – не є сталими, а набуваються і формуються у процесі виховання та соціалізації.

Діти не обтяжені гендерними стереотипами, допоки ми – ДОРОСЛІ – їх не сформуємо.

ПРИЧИНИ, ФОРМИ ТА НАСЛІДКИ НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

ВИТОКИ ТА ПРИЧИНИ НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

За результатами опитування, проведеного UNFPA в Україні 22% жінок (у віці 15–49 років) за своє життя принаймні раз пережили одну з форм фізичного або сексуального насильства; ОБСЄ 22% українських жінок (віком від 18 до 74 років) стверджують, що вони зазнали фізичного або сексуального насильства від іншої, ніж партнер, особи. 28% жінок, у яких був раніше партнер, зазначають, що вони зазнали фізичного або сексуального насильства з його боку. Загалом, 67% жінок стверджують, що у віці від 15 років і старшому вони зазнали психологічного, фізичного або сексуального насильства з боку партнера або іншої особи.

Щодо чоловіків такої статистики майже немає, адже через стереотипні уявлення щодо поведінки жінок і чоловіків, існує підвищена вірогідність того, що чоловіки взагалі не будуть звертатись за допомогою. Отже, факти гендерно зумовленого насильства щодо чоловіків залишаються ще більш прихованими, ніж щодо жінок.

Гендерно зумовлене насильство виникає як наслідок нерівних владних стосунків між жінками і чоловіками. Воно одночасно є і причиною, і наслідком нерівних відносин між жінками та чоловіками в суспільстві. У результаті дисбаланс прав і можливостей, стереотипні уявлення про роль жінки та дискримінація роблять жінок уразливими до насильницьких ситуацій.

Громада та органи влади не завжди сприймають серйозно пережиті жінками насильство, відповідно кривдники уникають справедливого покарання, таким чином, вразливість жінок щодо подальшого насильства ще більше посилюється.

Серед витоків ГЗН (зокрема щодо жінок) можна зазначити:

- традиційні, пов'язані з гендерною нерівністю;
- гендерні стереотипи та традиційні гендерні ролі, тобто уявлення про прийнятну та «правильну» поведінку і риси чоловіків та жінок;

- культурні та релігійні особливості;
- залежне становище жінок у суспільстві, громаді, сім'ї;
- сегрегація на ринку праці;
- сексуалізація та об'єктивізація жінок патріархальними культурами світу;
- брак спеціалізованих програм та послуг з підтримки;
- фактична безкарність кривдників.

Серед додаткових факторів впливу, що значно підвищують ризик виникнення ГЗН, можна зазначити:

- переміщення;
- бідність;
- складні життєві обставини;
- залежності (алкогольна, наркотична);
- низький рівень освіти;
- інвалідність;
- військовий конфлікт;
- належність до меншин.

ФОРМИ, ВИДИ ТА КОНТЕКСТ НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Декларація про викорінювання насильства щодо жінок, проголошена Генеральною Асамблеєю ООН у 1993 р. виділяє три форми насильства за ознакою статі: фізичне, статеве і психологічне насильство. Більш пізні правові акти (як на національному, так і на регіональному рівні) закріплюють вже чотири форми насильства: фізичне, економічне, сексуальне, психологічне.

Види ГЗН:

- Сексуальне домагання;
- Зґвалтування;
- Переслідування;
- Каліцтво жіночих геніталій;
- Примусовий аборт;
- Примусова стерилізація;
- Примусовий шлюб.

НАСЛІДКИ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА ТА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Для людини:

- зіпсовані стосунки;
- негативні переживання як у постраждалої особи, так і у кривдника, а також часто обопільні почуття провини, тривоги, страху;
- відчуття приниження, образи, залежності і безправ'я у постраждалої сторони;
- невпевненість у собі, занижений рівень самооцінки, зневіра у власних силах у постраждалої сторони;
- травми фізичного та/або сексуального характеру;
- потрапляння кривдника у конфлікт із законом;
- втеч з дому та бродяжництва як дітей, так і дорослих;
- спроби самоушкодження та суїциду, переважно у постраждалої сторони;
- алкоголізації та наркотизації як способів «лікування» травми та відходу від реальності;
- матеріальні збитки, такі як вартість втраченого майна та заробітків внаслідок пережитого насильства, витрати на програми особистої безпеки, переїзд на нове місце проживання, оренда окремого житла.

Для людини:

- втрачені макроекономічні результати, зумовлені демографічними втратами, що має негативний вплив на функціонування всієї економічної системи;
- необоротні втрати населення (смерті) та їх економічний еквівалент у вимірах цінності людського життя;
- наслідки стійкої втрати працездатності (інвалідизації) постраждалих від насильства;
- економічні витрати, пов'язані з тимчасовою непрацездатністю постраждалих та зниженням продуктивності їхньої праці;
- витрати на послуги, пов'язані з реагуванням на факти ГЗН, а саме: для кривдників та осіб, які потерпають від насильства (сектор спеціалізованих послуг з попередження та протидії ГЗН: інформаційні «гарячі лінії», кризові центри, притулки для осіб, постраждалих від насильства); витрати на лікування; підтримка осіб, які під час домашнього насильства зазнають фізичних і психологічних втрат; утримання осіб, що перебувають під вартою або засуджені внаслідок вчинення насильницьких дій.

Найбільш негативним наслідком ГЗН та домашнього насильства для суспільства є перенесення насильницької поведінки з покоління у покоління, коли переживши в родині насильство дитина може засвоїти це як норму, на яку вона буде спиратися у майбутньому при вихованні вже власних дітей. Саме тому питання попередження цього явища розглядається не як приватна, а як суспільна проблема, що має вирішуватись державними органами разом із громадами.

ЗАСАДИ РЕЗУЛЬТАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:

- Домашнє насильство (ст. 126-1)
- Зґвалтування (ст. 152)
- Примушування до шлюбу (ст. 151-2)
- Сексуальне насильство (ст. 153)
- Каліцтво статевих органів (ст. 121)
- Примушування до стерилізації (134 КК)
- Примушування до абортів (ст. 134 КК)
- Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників (ст. 390-1 КК)

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:

Стаття 173-2. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному

здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення, -

*тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

*або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин,

*або адміністративний арешт на строк до семи діб.

Нова редакція статті КУпАП 173 (Закон України № 3733-IX від 22.05.2024 (набирає чинності з 19.12.2024))

Стаття 173². Вчинення домашнього насильства

Вчинення домашнього насильства, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, **що не спричинило тілесних ушкоджень**, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого була завдана шкода фізичному або психічному

- тягне за собою накладення штрафу від **двадцяти до сорока** нео-

податковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи,

- тягне за собою накладення штрафу від **тридцяти до шістдесяти** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до п'ятдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від двох до десяти діб.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частинами першою або другою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу від **шістдесяти до вісімдесяти** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від трьох до п'ятнадцяти діб».

Стаття 173⁶. Вчинення насильства за ознакою статі

Вчинення насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру, спрямованих проти конкретної особи через її належність до певної статі чи стереотипні уявлення про соціальні ролі (становище, обов'язки, поведінку

тощо) жінки або чоловіка в суспільстві, внаслідок чого була завдана шкода фізичному (без спричинення тілесних ушкоджень) або психічному здоров'ю потерпілого,

- тягне за собою накладення штрафу від **ста до двохсот** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин, або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню,

- тягне за собою накладення штрафу від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до десяти діб.

Стаття 173⁷. Сексуальне домагання

Сексуальне домагання, тобто умисне вчинення проти бажання особи образливих, принизливих дій сексуального характеру, виражених вербально або невербально (слова, жести, рухи тіла), у тому числі з використанням електронних комунікацій,

- тягне за собою накладення штрафу від **вісімдесяти до ста шістдесяти** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин, або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, а також вчинення такого порушення стосовно **особи, яка перебуває у матеріальній, службовій чи іншій залежності від правопорушника**, - тягнуть за собою накладення штрафу від ста шістдесяти до двохсот вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:

Стаття 39-1. Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі

У разі вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі суд під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про направлення особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, на проходження програми для таких осіб, передбаченої законом.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення, згідно з якою суд вирішив направити порушника на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, у триденний строк з дня набрання нею законної сили

направляється до суб'єкта, який згідно із законом відповідальний за виконання таких програм»

Стаття 283. Зміст постанови по справі про адміністративне правопорушення

Постанова суду про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 173-² і 173-⁶ цього Кодексу, повинна містити обґрунтування необхідності або відсутності необхідності направлення порушника на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, відповідно до статті 39-¹ цього Кодексу

ЦИВІЛЬНО-ПРОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

(ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»):

Стаття 30. Відшкодування матеріальних збитків і моральної шкоди, завданих внаслідок вчинення домашнього насильства

1. Особі, яка має право на відшкодування матеріальних збитків і моральної шкоди, завданих внаслідок домашнього насильства, моральна шкода відшкодовується незалежно від матеріальних збитків, які підлягають відшкодуванню, та не пов'язана з їх розміром.

2. Порядок відшкодування матеріальних збитків і моральної шкоди, завданих унаслідок домашнього насильства, визначається Цивільним кодексом України та іншими законодавчими актами.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА. ПОНЯТТЯ “ЗГОДА”.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:

Стаття 152 Зґвалтування

1. Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування) -

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

Стаття 153. Сексуальне насильство

1. Вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи (сексуальне насильство) - карається позбавленням волі на строк до п'яти років.

Раніше використовувався термін «Стан статевої зрілості» - це готовність організму до репродуктивних функцій.

На зараз встановлений вік сексуальної згоди (вік, починаючи з якого людина вважається спроможною дати інформовану згоду на сексуальні стосунки з іншою особою) – **16 років**.

Ст. 155 ККУ Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку

1. Природні або неприродні статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, вчинені повнолітньою особою, -

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

Ст. 155 ККУ Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку

2. Ті самі дії, вчинені близькими родичами або членами сім'ї, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, або якщо вони спричинили безплідність чи інші тяжкі наслідки, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Близькі родичі та члени сім'ї - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі (Ст. 3 КПК України)

Згода вважається **добровільною**, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням супутніх обставин.

Згода може бути виражена за допомогою слів, жестів, міміки або інших «конклюдентних дій», а будь-яка сексуальна взаємодія має

відбуватися «з чітко вираженою, переконливою добровільністю» — тобто людина має переконатися, що партнер «бажає сексуального проникнення її чи його тіло».

(коментар ВСУ, Постанова від 8 грудня 2021 року справа № 566/1420/19)

Невід'ємні ознаки згоди на секс

- Добровільність
- Усвідомленість
- Надана «тут і зараз»
- Відкличність
- Конклюдентність

«Презумпція відсутності згоди потерпілої»

Вважається, що добровільна згода не надавалась ймовірно потерпілою особою на будь-які сексуальні дії щодо неї, якщо остання заявляє про факт вчиненого щодо неї сексуального насильства.

Відповідно, у кримінальному процесі стороною ймовірного кривдника має бути доведена саме наявність згоди від ймовірно потерпілої особи на сексуальні дії щодо неї, а не доведення стороною ймовірно потерпілої особи яскраво вираженої незгоди.

Особиста безпека потерпідлої особи від гендерно зумовленому насильству.

Незалежно від основний завдань кожен суб'єкт має обов'язково забезпечити потребу у безпеці для потерпідлої особи на фізичному та психологічному рівнях.

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

«Принцип 4Р» (Prevention, Protection, Prosecution, Policy – попередження, послуги та захист для потерпідлої, притягнення кривдників до відповідальності, скоординована політика) імплементований у вітчизняне законодавство на виконання Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція).

В основі вітчизняної системи запобігання та протидії домашньому насильству закладена ідея,

що жодна установа чи організація сама не може вирішити це питання. Ефективна реакція на домашнє насильство вимагає узгоджених дій з боку багатьох різних суб'єктів. Мета полягає в тому, щоб політика запобігання та протидії домашньому насильству здійснювалася на всіх рівнях влади (національному, регіональному, місцевому) та в усіх відповідних органах та установах.

Досвід інших країн показує, що результати діяльності щодо захисту та підтримки потерпідлої осіб, судового переслідування та пока-

рання кривдників покращуються, коли правоохоронні, судові органи, соціальні служби, органи захисту дітей, міжнародні та громадські організації, а також інші партнери об'єднують свої зусилля при реагуванні на конкретний випадок. Крім цього, завданням кожного суб'єкта є донесення до кожної людини – чоловіка і жінки, хлопчика і дівчинки – розуміння, що насильство над жінками та членами сім'ї більше не допускається.

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Законодавством передбачено досить широке коло суб'єктів, які здійснюють заходи

для запобігання і протидії домашньому насильству та ГЗН, вони поділені на 4 категорії:

- Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та домашньому насильству

- Інші органи й установи, на які покладається здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

- Загальні та спеціалізовані служби підтримки потерпідлої осіб

- Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Ключовий документ:

ПОРЯДОК взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658)

ПОРЯДОК ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ

Мета

визначення механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі (далі - суб'єкти), спрямованої на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання насильства та сприяння реалізації прав осіб, потерпідлої від насильства (далі - потерпідлої особи), шляхом:

- запобігання насильству,
- ефективного реагування на факти насильства,
- надання допомоги та захисту потерпідлої особам,
- забезпечення відшкодування за подіянної шкоди,
- належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності.

Пункт 26 Постанови 658

До завдань у сфері запобігання насильству належать:

- визначення стану, причин і передумов поширення насильства;
- підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини та наслідки насильства;
- сприяння розумінню суспільством природи насильства, його непропорційного впливу на жінок

Замість
«Вона чітко не сказала НІ!»

Використовуємо
«Тільки так - означає ТАК!»

і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;

- формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед дітей, усвідомлення насильства як порушення прав людини;
- викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються;
- заохочення всіх членів суспільства, насамперед чоловіків, до активного сприяння запобіганню насильству.

Пункт 30 Постанови 658

Завданнями у сфері протидії насильству є:

- **ефективне виявлення та узгоджене реагування** на факти вчинення насильства з урахуванням результатів оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі, своєчасне взаємне інформування суб'єктів та направлення постраждалої особи до служб підтримки постраждалих осіб;
- **взаємне інформування** про факти насильства у випадках, передбачених Законами України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” та цим Порядком, проводиться не пізніше однієї доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти з подальшим письмовим підтвердженням, а після запровадження Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі - шляхом внесення інформації до нього;

- **дієва допомога і захист** постраждалих осіб, забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної насильством, з урахуванням віку, стану здоров'я, статі, релігійних переконань, етнічного походження, спеціальних потреб таких осіб. Допомога постраждалим особам надається за місцем звернення і не повинна залежати від факту звернення таких осіб до правоохоронних органів чи суду, від їх участі у кримінальному, адміністративному або цивільному провадженні;
- **належне розслідування фактів насильства**, своєчасне та ефективне вжиття щодо кривдника спеціальних заходів у сфері протидії насильству та контроль за їх виконанням, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їх поведінки.

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ЗАХИСТУ ТА ПІДТРИМКИ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ

Діяльність усіх суб'єктів ґрунтується на наступних засадах:

- гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя;
- свободу та особисту недоторканість, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;
- належної уваги до факту насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;
- врахування непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- визнання суспільної небезпеки насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких його проявів;
- поваги та неупередженого, небайдужого ставлення до постраждалих осіб з боку суб'єктів, забезпечення пріоритетності прав, законних інтересів та безпеки постраждалих осіб під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;
- добровільності отримання допомоги постраждалими особами, крім дітей та недієздатних осіб;
- врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;
- недопущення дискримінації за будь-якою ознакою під час реалізації заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- ефективної взаємодії суб'єктів із громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями, засобами масової інформації, іншими заінтересованими юридичними та фізичними особами.

Надання допомоги постраждалим особам не залежить від того, чи зверталися вони до правоохоронних органів або суду, чи беруть вони участь у кримінальному або цивільному провадженні. Такий підхід розвиває принцип добровільності отримання допомоги постраждалими особами та не ставить їх бажання (а часто і готовність) отримати медичну, соціальну, психологічну допомогу у залежність від написання заяви до поліції про притягнення кривдника до відповідальності.

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА СЛУЖБ, ЯКІ ДОЛУЧАЮТЬСЯ ДО ВИПАДКУ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДИТИНИ

Категорія	Відповідні структури
Спеціально уповноважені особи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству	1. Уповноважені особи (структурні підрозділи) районних, районних у мм Києві і Севастополі держадміністрацій 2. Відповідальні працівники виконавчого комітету (структурні підрозділи) виконавчих органів ОТГ, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад.
Інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству	1. Служби у справах дітей; 2. уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; 3. органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; 4. органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; 5. центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; 6. суди; 7. прокуратура; 8. уповноважені органи з питань пробації.
Загальні служби підтримки постраждалих осіб	1. центри соціальних служб; 2. притулки для дітей; 3. центри соціально-психологічної реабілітації дітей; 4. соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); 5. центри соціально-психологічної допомоги; 6. територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); 7. інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.
Спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб	1. притулки для постраждалих осіб, 2. центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, 3. кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, 4. мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам 5. заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб

Ключове питання для коректного алгоритму дій: Чи є внаслідок акту насильства постраждала дитина?

Якщо постраждалої дитини немає

1. Ідентифікація особи як постраждалої (заява особи – достатня підстава для ідентифікації)
2. Надання екстреної допомоги (медичної, психологічної)
3. Інформування про права і можливості постраждалої особи
4. Отримання інформованої згоди на здійснення будь-яких дій
5. Надання допомоги (повідомлення відповідних суб'єктів, переадресація, надання послуг тощо) +

ДОКУМЕНТУВАННЯ ВИПАДКУ (журнал за формою додатку № 5 (для надавачів соціальних послуг) Постанови 658 від 22.08.2018 р.

Якщо є постраждала дитина – згода не вимагається!

ПРИКЛАД ІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ

ІНФОРМАЦІЙНА ЗГОДА

Я, _____

(прізвище, ім'я, по батькові постраждалої особи або її законного представника)

уповноважую _____

(прізвище, ім'я, по батькові консультанта)

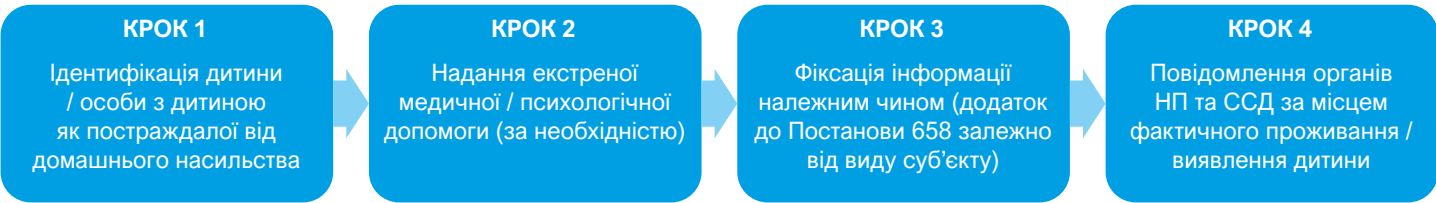
повідомити про факт вчинення щодо мене домашнього насильства інших суб'єктів взаємодії,
для отримання мною в подальшому необхідних послуг та допомоги.

Інформацію про свої права, як постраждала особа від домашнього насильства, отримала.

Особистий підпис постраждалої особи _____/ _____/

Дата «____» _____ 2024 р.

Свідки (за наявності) _____

ПОВІДОМИТИ – ОБОВ'ЯЗОК КОЖНУ І КОЖНОГО!

Домашнє насильство	Насильство за ознакою статі
Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, яким стало відомо про вчинення домашнього насильства, зокрема якщо постраждалими особами стали або можуть стати діти, зобов'язані невідкладно повідомити про це до районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України або до цілодобового кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей.	Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, яким стало відомо про вчинення насильства за ознакою статі, зобов'язані невідкладно повідомити про це до місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України або до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей.
П. 3 статті 19 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017)	Абзац 11 статті 21 ² Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» (2005)

КОРОТКИЙ АЛГОРИТМ ВЗАЄМНОГО ІНФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ

Уповноважена особа інформує	→	поліцію, ССД, ЦСС, органи опіки та піклування (якщо особа недієздатна), мобільні бригади;
Поліція інформує	→	Уповноважену особу, ССД, ЦСС, мобільні бригади, заклад охорони здоров'я;
Освіта інформує	→	поліцію, ССД;
Охорона здоров'я інформує	→	поліцію, ССД, Уповноважену особу;
Загальні та спеціалізовані служби інформують	→	Уповноважену особу, поліцію, ССД, заклад охорони здоров'я.

ПРАКТИЧНИЙ РОЗГЛЯД КЕЙСІВ

Завдання:

- Визначити основний запит/потребу постраждалої особи.
- Скласти план первинного консультування і запропонувати можливі послуги для постраждалої особи.
- Скласти карту взаємодії із суб'єктами згідно запиту постраждалої особи та відповідних повноважень.

Кейс 1

До Уповноваженої особи звернулась жінка, яка вже кілька років страждає від психологічного насильства зі сторони чоловіка. Дітей у пари немає. Жінка хоче змінити ситуацію, припинити насильство, але при цьому не хоче жодним чином карати кривдника - просто хоче спокою.

Кейс 2

До Центру соціальних служб звернувся чоловік, стосовно якого його жінка вперше вчинила фізичне насильство. Також чоловік повідомив, що під час вчинення насильства їх неповнолітня донька в сусідній кімнати вчила математику, але вийшла із кімнати і бачила наслідки насильства. Чоловік зазначив, що донька останнім часом стала замкнутою і не хоче вчитися. Чоловік говорить, що любить жінку, що вона зранку вибачилась, і що він перш за все хоче зберегти сім'ю.

Кейс 3

Бабуся, забираючи дитину із закладу освіти, розповіла директору закладу, що її зять постійно кричить та б'є дитину 6 років (учень 1-го класу), коли залишається із нею сам на сам. Мама дитини - дочка жінки - не вірить бабусі, а вірить чоловіку. Бабуся розповідає, що бачила випадки застосування сили на власні очі. Вона вимагає допомогти розлучити пару і посадити зятя.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ ТА КРИВДНИКА

ПСИХОЛОГІЧНІ ПОРТРЕТИ

Психологічний портрет особи, яка пережила (переживає) насильство

- помітно занижена самооцінка, невпевненість у собі;
 - пасивно-споглядальна позиція, виражене почуття тривожності та страху;
 - надмірна терплячість, що доходить до жертвовності, намагання виправдатися, постійне почуття провини;
- ригідність (негнучкість) життєвих установок;
 - підвищена збудливість, невірноваженість, яка може виявлятися у надмірній емоційності, вразливості або неадекватних реакціях, агресивності
 - знижена здатність до конструктивних дій.

Психологічний портрет кривдника

- завищена чи прихована занижена самооцінка (часто – неадекватна);
 - ригідність установок (наявність власної точки зору, що не підлягає змінам та обговоренню);
 - висока цінність власного самоствердження, навіть за рахунок інших людей;
 - реалізація систематично агресивної поведінки без прийняття на себе вини і відповідальності;
 - наявність дитячих психологічних травм, намагання вирішити проблему через штучне підняття своєї самооцінки і штучне зниження самооцінки близьких людей;
 - хронічний стрес, систематична агресивна поведінка;
 - зловживання засобами «набуття рівноваги» – алкоголь, наркотики тощо;
- низький рівень релаксації (не вміє розслаблятися, відпочивати);
 - низька культура подолання стресів та травм (у всіх гріхах звинувачує не себе, а інших);
 - відсутність практики звернення по психологічну допомогу і віри в те, що саме йому це дуже потрібно;
 - відсутність вмінь, необхідних для того, щоб змінювати звичні стереотипи та шукати нові шляхи вирішення проблем;
 - відсутність навичок, необхідних для обговорення проблеми та здатності робити висновки відповідно до ситуації;
 - невміння домовлятися, упевненість в ефективності силового вирішення проблем;
 - низький рівень встановлення партнерських стосунків.

ПРОГРАМИ ДЛЯ КРИВДНИКІВ

Наказом Міністерства соціальної політики України від 01.10.2018 № 1434 «Про затвердження Типової програми для кривдників» (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства соціальної політики № 588 від 13.10.2021) затверджено Типову програму, це друга спроба налагодити систему роботи з кривдниками, перші програми були затверджені у 2009 р.

Мета цієї Типової програми - зміна насильницької поведінки кривдника, формування соціально прийнятних норм і гуманістичних цінностей. Типовою програмою передбачено комплекс заходів за результатами оцінки ризиків, спрямованих на зміну насильницької поведінки кривдника, формування у нього нової, неагресивної моделі поведінки у приватних стосун-

ках, відповідального ставлення до власних вчинків та їхніх наслідків, до виконання батьківських обов'язків, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків. Організацію та виконання цієї Програми, її проходження кривдниками забезпечують місцеві державні адміністрації та органи місцевого

самоврядування. Суб'єкти, відповідальні залучають до її виконання підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання, фізичних осіб - підприємців, а також фізичних осіб, які надають соціальні послуги.

Типову програму реалізують фахівці, які мають фахову вищу освіту (в тому числі психолог, психотерапевт, психіатр) та пройшли відповідне спеціалізоване навчання з проведення програм для кривдників, представляють суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі або залучені та проводять програму для кривдників на замовлення суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі. Забезпечення підготовки фахівців,

які реалізовуватимуть Програму для кривдників, належить до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Важливо, що зазначену Програму має право реалізовувати тільки фахівець із сертифікатом, виданим певними закладами освіти/підвищення кваліфікації.

У разі вчинення домашнього насильства чи ГЗН суд під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про направлення особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, на проходження програми для таких осіб, передбаченої законом.

Постанова у справі про адміністративне правопорушення, згідно з якою суд вирішив направити по-

рушника на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, у триденний строк з дня набрання нею законної сили направляється до суб'єкта, який згідно із законом відповідальний за виконання таких програм.

Постанова суду за адміністративні правопорушення за ст. 173-2 та 173-6 повинна мати обґрунтування необхідності або відсутності необхідності направлення порушника на проходження програм для кривдників.

Проблемними питаннями щодо впровадження цих програм є відсутність достатньої кількості кваліфікованих фахівців, відсутність фінансування, не інформованість суддівського корпусу у т.ч. щодо наявності або відсутності в громаді можливості реалізації таких програм.

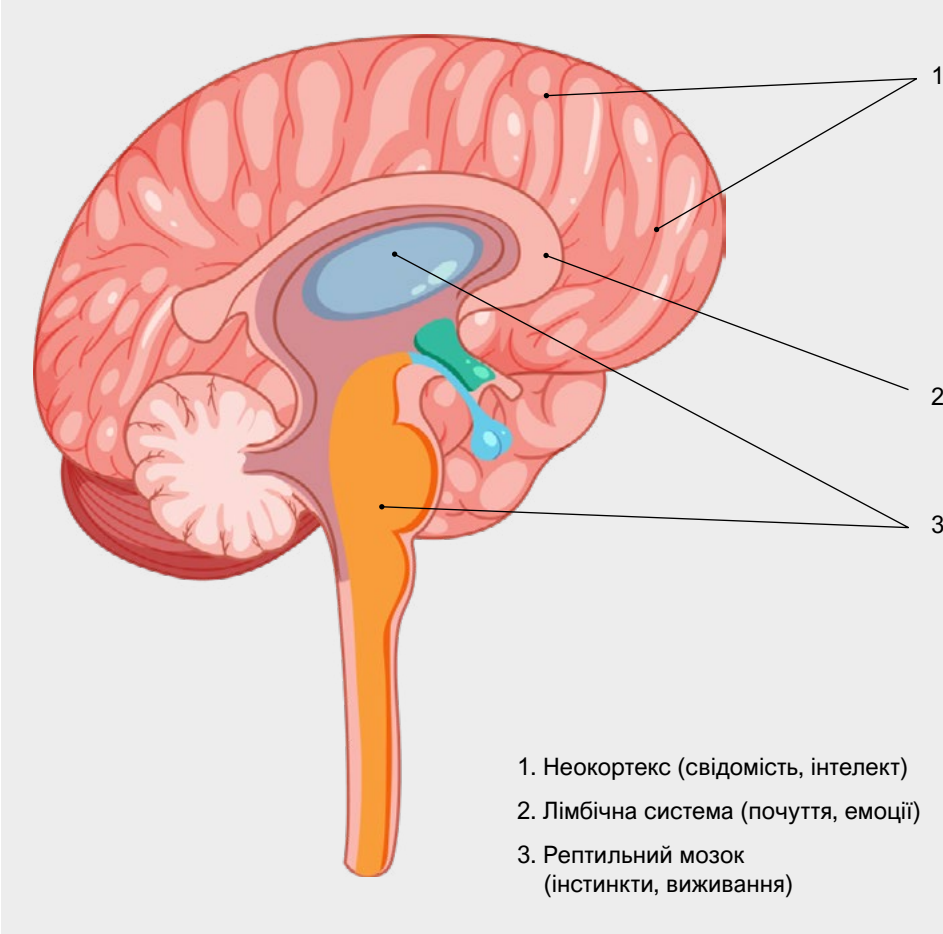
СІМ'Я ВІЙСЬКОВИХ/ВЕТЕРАНІВ ТА ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Базові стресові реакції:

- нападай (агресія)
- замри (ступор)
- тікай (паніка, надмірний страх)

Що переживає чоловік?

- Коли чоловік йде на війну, основні його думки зосереджені на тому, щоб не допустити її поширення, захистити свою сім'ю від неї.
- В цей момент він думає і знає, що його дружина і діти вдома, а отже він захищає їх.
- Він зосереджується на пристосуванні до нових умов, а саме – до військових. Його тіло та мозок намагаються адаптуватися до бойового розкладу, виробляється велика кількість гормонів стресу, які переводять тіло та мозок в бойовий режим (свій – чужий).

На війні усі системи переходять у режим оборони та виживання.

У цей час організм живе в умовах тваринних інстинктів з єдиною метою – вижити. Коли чоловік знаходиться в зоні бойових дій, організму доводиться адаптуватись до таких умов, як:

- знаходитись весь час у напрузі, очікуючи на небезпеку;
- не спати кілька діб;

Види реакцій: (фізичні, емоційні, поведінкові)

Фізичні:	Емоційні:
• проблеми зі сном, безсоння, переривчастий сон, нічні жахіття; • фізичне реагування на згадки про військові події (тахікардія, потовиділення, проблеми з диханням, тремор), які можуть важко піддаватися контролю; • проблеми з травленням (відсутність апетиту або переїдання); • головний біль; • біль у м'язах.	• перепади настрою від ейфорії до депресії; • нав'язливі думки про пережиті події, які неможливо контролювати; • емоційне переживання ситуацій заново; • нездатність до розслаблення; • дратівливість та спалахи гніву, які не піддаються контролю; • неможливість відчувати позитивні емоції.

Ключова проблема:

очікування від зустрічі можуть не співпадати з реальністю ні у військового, ні у родини.

Очікування vs реальність

ГОЛОВНА ЗМІНА:
ЯК РАНИШЕ ВЖЕ НЕ БУДЕ!

Найчастіша причина вчинення насильства - неприйняття змін:

- змінились обое;
- минуле не повернеш і «як раніше» вже не буде;
- не помічати зміни – деструктивний шлях;
- стосунки потребують перебудови із врахуванням змін.

Насильство чинить кривдник, а не військовий!
Не стигматизуємо захисників та захисниць!

- бути без їжі та води тривалий час;
- перебувати в умовах, не придатних для життя (тривалий час знаходитись у воді, спати на холоді, не мати теплої одягу, тощо);
- постійний страх за своє життя, який важко контролювати, але він необхідний для виживання;
- інші обставини, які можуть створювати небезпеку для життя у звичайних умовах

І ось настав день, коли чоловік повертається додому. Його тіло і мозок адаптувалися до війни і він продовжує «воювати». Потрібен час для того, щоб повернутися до мирного життя. Як тільки чоловік повертається додому, його організм ще не розуміє, що він знаходиться в безпеці. Відразу після повернення із зони бойових дій у чоловіка можуть спостерігатися різні реакції, які позначаються на обох партнерах.

Поведінкові:

- реагування на гучні звуки;
- проблеми з концентрацією уваги;
- проблеми з пам'яттю;
- уникнення людей та всього, що нагадує про військові події;
- зловживання алкоголем, вживання наркотичних речовин (з метою розслабитись);
- постійна настороженість, пильність (очікування на небезпеку).

Необхідно знати:

Якщо агресивний стан чоловіка призводить до насильства, то це може стати небезпечним для життя та здоров'я жінки та дітей.

Необхідно знати, що причини такої поведінки можуть бути пов'язані з ПТСР у чоловіка і йому потрібна професійна допомога. Не можна відповідати агресією на агресію.

Важливо не мовчати про це і не приховувати! Будь-яка людина має право на допомогу. Ніхто не має права здійснювати насильство над іншою людиною.

Необхідно звертатися по допомогу до близьких людей та організацій, які можуть допомогти. Слід подбати про безпечне місце для себе та дітей.

Що мають врахувати спеціалісти:

- Відношення цивільного до військового має спиратись на повагу, а не на героїзацію.
- У війську – різні люди. Як і «моральні взірці та приклади», так і навпаки.
- Жодне сучасне дослідження не доводить тезу, що саме перебування у війську є основною причиною для вчинення насильства.
- Статус «військовий» чи «ветеран» не є підставою до виправдання насильства.
- Терпіти насильство не є ні обов'язком, ні платнею, ні «подякою» військовому зі сторони сім'ї.

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ ВІД ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА

БЕЗПЕЧНЕ МІСЦЕ ДЛЯ ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ

Притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі - спеціалізована служба підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, насильства, зокрема сексуального, пов'язаного із збройним конфліктом.

Кризова кімната - спеціально обладнане при денному центрі приміщенні, що забезпечене комунальними послугами і призначене для надання постраждалим особам, які звернулися до такого центру, послуг короткострокового або цілодобового перебування

ПРИТУЛОК	КРИЗОВА КІМНАТА
Основне завдання - забезпечення місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування постраждалих осіб Строк перебування постраждалої особи у притулку не може перевищувати трьох місяців. У разі потреби ... строк ... перебування у притулку може бути продовжено до шести місяців або до припинення або скасування в Україні ... надзвичайного або воєнного стану. Влаштування до притулку здійснюється виключно на підставі направлення, виданого одним із суб'єктів: • структурним підрозділом місцевої держадміністрації або органу місцевого самоврядування, до повноважень якого належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії насильству, • уповноваженим підрозділом органу Національної поліції, • центром соціальних служб, • мобільною бригадою соціально-психологічної допомоги постраждалим особам	Основне завдання - надання короткострокового (до десяти діб) або цілодобового перебування постраждалим особам Строк цілодобового перебування у «кризовій кімнаті» не може перевищувати десяти діб. Продовження строку перебування погоджується директором (завідувачем) денного центру на строк, що не перевищує десяти діб ... Максимальний строк перебування у «кризовій кімнаті» становить не більше ніж 20 діб. До «кризової кімнати» постраждалу особу влаштовують на підставі: • її особистого звернення • або направлення суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі (Постанова КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658)

Постраждала особа очікує від прихистку

- що кривдник її не знайде;
- що вона не зазнає насильства (її не скривдять);
- що вона буде в спокої (найчастіше найперша потреба – відіспатись);
- що вона зможе задовольнити базові потреби (свої та дитини/дітей у разі наявності).

Притулок / кризова кімната зобов'язані забезпечити наступне:

- Унеможливити знаходження кривдників (в тому числі ймовірних) на території притулку/кризової кімнати
- Одночасне проживання постраждалих осіб виключно однієї статі
- Неухильне дотримання таємниці місця знаходження закладу.

Незалежно від основних завдань працівник кожного суб'єкту при первинному контакті має **обов'язково** задовольнити потребу у безпеці для постраждалої особи на **фізичному та психологічному** рівнях.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ФАХІВЦЯМ ЩОДО НАДАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ГЗН

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ:

1. Пам'ятайте про свої функціональні обов'язки, компетенції та особисту безпеку.
2. Пам'ятайте про підхід орієнтований на права постраждалих осіб.
3. Будьте поінформовані про різноманітні послуги допомоги для постраждалих, доступних у вашому районі, громаді (майте дорожню карту).
4. Будьте підготовлені до пере направлення постраждалої особи до установ, згідно її запиту, потреб та забезпечення безпеки (майте контакти установ та форми перенаправлень).

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПЕРШОЇ БЕСІДИ ІЗ ПОСТРАЖДАЛОЮ/ИМ:

1. Забезпечте постраждалій особі можливість звернутися до вас. Назвіть своє ім'я, опишіть свою роль та хто ви є.
2. Запитайте, як ви можете допомогти забезпечити спочатку основні нагальні потреби. Деяким постраждалим може знадобитися невідкладна медична допомога та одяг.
3. Запитайте постраждалу особу, чи їй зручно розмовляти з вами, де ви знаходитесь. (Якщо із постраждалою особою є хтось супроводжуючий, то чи зручно розповідати про її досвід в присутності супроводжуючої особи).
4. Надайте, за потреби, практичну підтримку (запропонуйте воду, серветки, місце для усамітнення).
5. За можливості, попросіть постраждалу особу вибрати когось, з ким вона почувається комфортно (для перекладу, надання підтримки за потребою).
6. Надайте інформацію про всі доступні послуги.
7. Поважайте право вибору постраждалої особи на прийняття власних рішень.
8. Скажіть постраждалій особі, що їй не обов'язково зараз приймати жодних рішень, що вона може передумати та звернутися до відповідних служб у майбутньому. Запитайте постраждалу особу якої допомоги вона потребує.
9. Запитайте, чи є хтось, - друг, член сім'ї, доглядник чи хтось інший, - кому постраждала особа довіряє та до кого може звернутися за допомогою.
10. Запропонуйте постраждалій особі засіб зв'язку із вами.
11. Попросіть дозволу постраждалої особи, перш ніж вчиняти будь-які дії.
12. Проявіть повагу та вислухайте його/її потреби використовуючи техніки активного слухання. Докладіть зусилля до формування довіри постраждалої особи до вас.
13. Слухайте більше, ніж говорите.
14. Зберігайте конфіденційність будь-якої повідомленої інформації.

ПРИКЛАДИ ТОГО, ЩО ПОТРІБНО ГОВОРИТИ:

- «Здається, вам зараз дуже боляче, чи не хотіли б ви звернутись до лікарні?»
- «Чи ви добре почуваетесь у цьому місці? Чи вам зручно тут розмовляти? Чи є інше місце, де б ви почувалися краще?»
- «Хочете води? Сідайте, будь ласка.»
- «Як я можу вас підтримати?»
- «Все, про що ми говоримо, залишиться між нам. Я нічого нікому не розповім без вашого дозволу.»
- «Я намагатимусь максимально вас підтримати. Я можу поділитися з вами всією інформацією про допомогу, якою ви можете скористатися.»
- «Мені шкода, що з вами таке трапилось.»
- «У тому, що сталося, немає вашої вини.»
- «Ось інформація про службу, включно з адресою, годинами роботи, варіантами доїзду, прізвищем та ім'ям людини, з якою ви можете поговорити.»

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО, ПОВ'ЯЗАНЕ З КОНФЛІКТОМ / ВІЙНОЮ

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (війною) (СНПК) - є зброєю війни, методом деморалізації та залякування мирних мешканців на окупованих територіях. Ця тактика викликає страх, дає змогу встановити контроль і завдати довготривалої травми як окремим особам, так і громадам.

Під «сексуальним насильством» у широкому значенні слід розуміти протиправне посягання однієї особи або групи осіб на статеву недоторканість іншої людини. Воно означає зґвалтування або будь-які дії сексуального характеру, вчинені стосовно жінок, дівчат, чоловіків або хлопчиків.

Для розмежування чи має місце сексуальне насильство чи СНПК, першочергово важливо брати до уваги:

- особу, яка вчиняє насильство;

- умови за яких вчиняється насильство;
- мету вчинення насильства.

На відміну від сексуального насильства в мирний час, сексуальне насильство, пов'язане з війною, – зазвичай не ізольований злочин, тобто воно вчиняється поряд із іншими воєнними злочинами; зазвичай вчиняють у жорстокіших формах, воно є елементом ведення війни та залякуванням цивільного населення, має публічну природу. Так, крім військових, які власне

вчиняють насильство, його свідками часто бувають інші особи, присутні на місці події.

Постраждати від СНПК може особа будь якої статі та віку, цивільні особи та військовополонені. Вчиняють СНПК особи зі структури збройних сил або правоохоронних органів тієї чи іншої держави, парамілітарних формувань, цивільні особи.

СНПК ОХОПЛЮЄ, АЛЕ НЕ ОБМЕЖУЄТЬСЯ НАСТУПНИМИ ФОРМАМИ:

- зґвалтування;
- примусова вагітність;
- примусова проституція;
- сексуальне рабство;
- каліцтво жіночих або чоловічих геніталій;
- примус до вступу у статевий зв'язок;
- примусове оголення;
- примус споглядати за вчиненням сексуального насильства щодо іншої особи;
- сексуальне катування;
- примусова стерилізація або примусовий аборт.

Згідно з міжнародним кримінальним правом, сексуальне насильство, пов'язане з війною, залежно від обставин вчинення, може бути кваліфіковане як воєнний злочин, злочин проти людяності або злочин геноциду.

У Римському статуті Міжнародного кримінального суду конкретизується перелік форм сексуального насильства як воєнного злочину та злочину проти людяності. Зокрема передбачається, що воно може вчинятися у формах:

- зґвалтування;
- сексуальне рабство;
- примушування до проституції;
- примусова вагітність;
- примусова стерилізація;
- форми будь-яких інших діянь сексуального характеру порівняної тяжкості.

Національне законодавство щодо комплексу питань, пов'язаних із СНПК, на теперішній час знаходиться в стадії розробки. Існує проект Закону України «Про статус осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією російської федерації проти України, та проміжні репарації», який знаходиться на розгляді у Верховній Раді України.

Усі злочини СНПК кваліфікуються за статтею 438 «Порушення зако-

нів та звичаїв війни» Кримінального Кодексу України спільно з усіма воєнними злочинами.

1. Жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені

міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про позбавлення волі на строк від восьми до дванадцяти років.

2. Ті самі діяння, якщо вони поєднані з умисним вбивством, - караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.

ПІЛОТНИЙ ПРОЄКТ З НАДАННЯ НЕВІДКЛАДНИХ ПРОМІЖНИХ РЕПАРАЦІЙ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД СНПК В УКРАЇНІ.

Форми репарацій:

- реституція;
- компенсація;
- сатисфакція;
- гарантія не повторення;
- реабілітація.

Невідкладні проміжні репарації – це засіб правового захисту, що має на меті негайно задовольнити найгостріші потреби постраждалих, щоби уникнути непоправної шкоди або не допустити її посилення. Отримання невідкладних проміжних репарацій НЕ ПОЗБАВЛЯЄ постраждалих доступу до отримання повноцінних репарацій.

Право на отримання невідкладних проміжних репарацій мають постраждалі від СНПК особи, починаючи з 20 лютого 2014 р.

ЧОМУ ВАЖЛИВО ДОКУМЕНТУВАТИ ЗЛОЧИНИ СНПК

- Зміна бажання (небажання звертатися до органів кримінальної юстиції в майбутньому);
- значення в міжнародних судових процесах, включаючи справи проти керівництва держави-агресора;
- отримання компенсацій.

Усі злочини СНПК документуються відповідно до Міжнародного протоколу із документування сексуального насильства в конфлікті - комплексу керівних вказівок, які визначають кращу практику: документування чи розслідування сексуального насильства як воєнного злочину, злочину проти людяності, акт геноциду або інших тяжких порушень міжнародного кримінального права, міжнародного права захисту прав людини або міжнародного гуманітарного права.

Хто може виявити постраждалу від СНПК особу:

- представники суб'єктів, які надають допомогу особам, постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного із конфліктом, в тому числі органи прокуратури та Національної поліції;
- громадські організації, які отримали інформацію про постраждалу особу від інших суб'єктів або до яких така особа звернулась особисто;
- родичі та близькі особи, які дізнались про ситуацію;
- сторонні особи, які випадково дізнались про факт сексуального насильства, пов'язаного із конфліктом;
- постраждала особа, яка сама ідентифікувала ситуацію (самоідентифікація).

Яка додаткова шкода може бути завдана постраждалим від СНПК особі надавачами послуг в громаді:

- відсутність надавачів послуг у громаді або їх частини;
- відсутність можливості своєчасного надання комплексу послуг або надання неякісно та непрофесійно;
- відсутність навчених фахівців для роботи з постраждалими від СНПК, травмованість самих фахівців;
- ненадання своєчасної інформації про права постраждалої особи та спосіб, в який їх можна реалізувати;
- стереотипне відношення до постраждалої особи, перекладання на неї провини;
- відсутність навичок взаємодії та комунікації з постраждалими від СНПК;
- відсутність програм підтримки постраждалих від СНПК;
- відсутність розуміння захисту конфіденційної інформації щодо постраждалих від СНПК;
- некісне документування випадків СНПК, що призводить до повторних інтерв'ювань постраждалої особи;
- загальне нерозуміння необхідності роботи з постраждалими від СНПК з боку надавачів послуг, у т.ч. правоохоронних органів.

ЧОМУ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД СНПК СКЛАДНО ВИЯВИТИ

СНПК часто супроводжується іншими видами насильства: катуванням чи жорстоким поводженням; часто самі постраждалі, розповідаючи про те, що з ними трапилось, опускають деталі щодо СНПК.

НАСЛІДКИ СНПК

- фізичні (захворювання, що можуть розвинутиись пізніше, травми, розриви, ушкодження фізичні ушкодження статевих органів та інших частин тіла, інфекції, що передаються статевим шляхом, включаючи ВІЛ, інвалідність. сексуальні розлади, безпліддя, психосоматичні захворювання, небажана вагітність, ускладнень після абортів. Смерть;
- психологічні: депресія, тривожність, почуття сорому, провини, низька самооцінка, спроби ізолюватися від оточуючих, посттравматичний стресовий розлад, суїцидальні думки. емоційне оніміння, хронічна втома, розлади сну. зловживання алкоголем, наркотичними засобами, сексуальна дисфункція.
- соціальні: руйнування родинних зв'язків (із чоловіком, дружиною, партнером тощо), суспільна стигма, зокрема в громаді, в якій проживає постраждала особа, ізоляція, включаючи ізоляцію у зв'язку з необхідністю переміщення.
- економічні: втрата роботи чи доступу до навчання, зменшення заробітку, додаткові витрати на лікування та реабілітацію.

ГЕНДЕРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

За даними Державно служби статистики України гендерний портрет медичної галузі на 83% має жіноче обличчя, з них лікарки – 62%, середній медперсонал – 94%, тож характерною ознакою медичної сфери є гендерний дисбаланс та гендерна сегрегація.

Гендерна компетенція - це комбінація знань, вмінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, що визначає здатність медичних працівників/ць проводити професійну діяльність, яка сприяє гендерній рівності.

Вона має наскрізно проходити через навчальні програми та прогами підвищення кваліфікації, включена до посадових інструкцій, просуватися на рівні діяльності професійних об'єднань медичних працівників/ць.

Компоненти гендерної компетентності:

- знання (законодавство, сутність гендерного підходу, тенденції, проблеми, механізми гендерних стереотипів);
- уміння й навички (розпізнавати гендерні аспекти проблеми, утвердження ідеї гендерної рівності);
- цінності (особисте ставлення, розуміння важливості гендерної рівності)

Повноваження установ і закладів охорони здоров'я:

- надають невідкладну медичну допомогу;
- забезпечують проведення медичного обстеження постраждалої особи (відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 01.02.2019 № 278);
- забезпечують проведення діагностичних, лікувально-профілактичних заходів та перенаправлення до профільних медичних закладів;
- повідомляють уповноважений орган Національної поліції України та Службу у справах дітей у разі випадку з дитиною про наявність тілесних ушкоджень, що могли виникнути внаслідок насильства різних форм;

Складники гендерної компетентності:

- використання гендерночутливої комунікації;
- залучення чоловіків до піклування про дітей;
- сприяння позитивного спілкування батьків/опікуні у спільному прийнятті рішень щодо здоров'я дитини;
- розпізнавання ГЗН і домашнього насильства;
- підтримка батьків та опікунів дітей з різною сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю;
- популяризація відповідального ставлення чоловіків до власного здоров'я;
- популяризація батьківства без гендерних стереотипів;
- сексуальна просвіта.

Шляхи формування та розвитку гендерної компетентності:

- розвиток співпраці з жіночими, феміністичними та іншими громадськими організаціями, гендерними експертами/ми;
- розвиток співпраці з міжнародними фондами, програмами, проектами;
- участь в інформаційно-просвітницьких заходах з гендерної тематики;
- підвищення власної поінформованості щодо нормативно-правового підґрунтя впровадження гендерних підходів, у т.ч. до системи охорони здоров'я;
- ініціювання створення гендерних осередків чи центрів недискримінації в медичних закладах;
- застосування в особистому житті та професійній діяльності гендерно чутливої комунікації.

ПОВНОВАЖЕННЯ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

- виявлення фактів домашнього насильства, ГЗН та своєчасне реагування на них;
- прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, ГЗН;
- вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному спільним наказом Мінсоцполітики та МВС України від 13 березня 2019 року № 369/180;
- інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;
- взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;
- здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавства;
- взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1.

РОЗШИРЕНИЙ ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЯКИМИ РЕГУЛЮЄТЬСЯ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ І НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТТІ 3 ПОСИЛАННЯМИ НА ДЖЕРЕЛА ТА ТЛУМАЧЕННЯМИ.

Основні нормативні акти найвищої юридичної сили, які лежать в основі формування державної політики України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі:

- Конституція України,
- Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та Факультативний протокол до неї,
- Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами,
- інші міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України,
- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»,

- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»,
- Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»,
- Закон України «Про охорону дитинства»,
- Закон України «Про соціальні послуги»,
- Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»,
- Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації».

Обов'язкові для виконання акти Кабінету Міністрів України на основі та на виконання Конституції і вказаних законів України:

Постанови Кабінету Міністрів України:

- від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»;
- від 22.08.2018 № 654 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»;
- від 22.08.2018 № 655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали

від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»;

- від 23 січня 2019 р. № 43 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»;
- від 20 березня 2019 р. № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі»;
- від 21 серпня 2019 р. № 824 «Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі».

Накази прийняті Міністерством соціальної політики України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

1. Наказ Мінсоцполітики від 01.10.2018 № 1434 «Про затвердження Типової програми для кривдників».

Документ сприятиме з'ясуванню, зокрема, таких питань:

- В яких випадках та протягом якого періоду часу кривдник проходить Типову програму?
- Якою є роль місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування у роботі з кривдниками?
- Хто забезпечує підготовку фахівців, до компетенції яких належить питання та запобігання протидії домашньому насильству, в тому числі фахівців, які реалізують цю Типову програму?
- З приводу яких питань щодо організації та забезпечення проходження цієї Типової програми взаємодіють місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування й уповноважені підрозділи органу Національної поліції?

Накази прийняті Міністерством внутрішніх справ України з метою забезпечення виконання повноважень уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

1. Наказ МВС України від 01.08.2018 № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника».

Документ сприятиме з'ясуванню, зокрема, таких питань:

- В яких випадках і для чого вноситься терміновий заборонний припис?
- Які заходи та на який термін можуть бути застосовані до кривдника?
- Чи порушує майнові права кривдника винесення йому припису?

Спільні накази прийняті Міністерством соціальної політики та Міністерством внутрішніх справ:

1. Наказ Мінсоцполітики та МВС України від 13.03.2019 № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства».

2. Наказ Мінсоцполітики від 03.07.2019 № 1037 «Про затвердження форм документів, із яких формується особова справа постраждалої особи, влаштованої до притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі».

Документ сприятиме з'ясуванню, зокрема, таких питань:

- З яких уніфікованих документів формується особова справа особи, влаштованої до притулку для постраждалих від насильства?
- Якою є форма направлення особи/сім'ї, яка постраждала від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, для отримання соціальних послуг/допомоги, оцінки ризиків вчинення домашнього насильства?
- Чи зобов'язаний суб'єкт, до якого була направлена постраждала особа, поінформувати уповноважену особу місцевого органу виконавчої влади/органу місцевого самоврядування про надані ним послуги?

- Який порядок винесення припису, якщо домашнє насильство вчинено кількома особами або якщо від домашнього насильства постраждало декілька осіб?

2. Наказ МВС України від 25.02.2019 № 124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України».

Документ сприятиме з'ясуванню, зокрема, таких питань:

- Коли кривдника ставлять на профілактичний облік?
- Протягом якого періоду часу кривдник ставиться та перебуває на профілактичному обліку?
- Хто та як здійснює контроль за поведінкою кривдника і проведення з ним профілактичної роботи?

Документ сприятиме з'ясуванню, зокрема, таких питань:

- Для чого необхідна оцінка ризиків вчинення домашнього насильства?
- Чи можуть уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству використовувати результати оцінки ризиків під час застосування заходів протидії такому насильству?

Накази прийняті Міністерством освіти і науки України з метою забезпечення виконання повноважень органами управління освітою, навчальними закладами та установами системи освіти у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

1. Наказ МОН від 22.05.2018 № 509 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України».

Документ сприятиме з'ясуванню, зокрема, таких питань:

- Чи зобов'язаний працівник психологічної служби надавати психологічну допомогу за запитами учасників освітнього процесу, в т.ч. батьків здобувачів освіти?26
- Хто із працівників закладу та/або установи освіти сприяє формуванню небайдужого ставлення здобувачів освіти до постраждалих дітей, усвідомлення необхідності невідкладного інформування педагогів про випадки домашнього насильства і конфліктів серед здобувачів освіти, що стали їм відомі?

Накази прийняті Міністерством охорони здоров'я України з метою забезпечення виконання повноважень органами, установами і закладами охорони здоров'я у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

1. Наказ МОЗ України від 01.02.2019 № 278 «Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства, або осіб, які імовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги».

Заходи реагування на факти домашнього насильства щодо кривдника передбачено українським законодавством.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» суттєво оновив систему спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству. Спеціальні заходи є особливими формами реагування поліції, суду та місцевих органів влади на вчинення домашнього насильства й спрямовані як на забезпечення безпеки постраждалої особи, так і на зміну насильницької поведінки кривдника, формування у нього нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках.

Закон виокремлює такі спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству:

- 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;

- Хто із працівників закладу та/або установи освіти сприяє захисту прав здобувачів освіти від будь-яких видів і форм насильства, представляє їхні інтереси у правоохоронних і судових органах?

2. Наказ МОН України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами».

Документ сприятиме з'ясуванню, зокрема, таких питань:

- У чому полягають завдання уповноваженої особи закладу освіти для здійснення невідкладних заходів щодо реагування у разі виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи/інших осіб?
- Де заклад освіти повинен розмістити контактну інформацію уповноваженої особи закладу, організації та установ, служб підтримки постраждалих осіб?

Документ сприятиме з'ясуванню, зокрема, таких питань:

- Яка особа у закладі охорони здоров'я є відповідальною за організацію проведення медичного обстеження постраждалих осіб та документування його результатів?27
- Кого і в який термін інформує заклад охорони здоров'я про виявлення факту насильства?
- Як відбувається взаємодія у разі госпіталізації повнолітніх постраждалих осіб, якщо наявні у них діти, особи, що перебувають під опікою/піклуванням залишаються без належного догляду?

- 2) обмежувальний припис стосовно кривдника;

- 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;

- 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Ці спеціальні заходи є заходами щодо протидії домашньому насильству, а не видами юридичної відповідальності. Тобто самі по собі вони не є стягненням або покаранням, не носять репресивно-карального характеру, а їх виконання не тягне будь-яких негативних наслідків для особи. Натомість за їх невиконання кривдник може бути притягнений до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Застосування до кривдника того чи іншого спеціального заходу не виключає можливості притягнення його до адміністративної або кримінальної відповідальності.

У прикінцевих положеннях Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та Законі України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» закріплено зміни до законодавства, якими посилено відповідальність кривдника за вчинення ним домашнього насильства.

Що потрібно зробити постраждалій особі, щоб притягли кривдника до відповідальності:

Звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до адміністративної відповідальності є правом постраждалих осіб. Відповідно, якщо домашнє насильство було вчинено стосовно дорослої дієздатної особи, вона має право висловити своє бажання на притягнення кривдника до адміністративної відповідальності. Це означає, що постраждала особа повинна написати про це заяву на ім'я начальника відділу поліції. Заява пишеться у довільній формі.

Після цього уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції встановлюють, чи є у діях (бездіяльності) особи ознаки складу правопорушення. Якщо так – складають протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-2 КУпАП, збирають інші необхідні матеріали та передають їх до суду.

Потерпіла особа має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, при розгляді справи користуватися правовою допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення, її може бути опитано як свідка.

Адміністративна відповідальність для кривдника настає:

Кодекс України про адміністративні правопорушення містить спеціальну норму, якою передбачена відповідальність за вчинення діянь, пов'язаних з домашнім насильством, насильством за ознакою статі – статтю 173-2 «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»:

Стаття 173-2. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що

не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення, – тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному

стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на 40 строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Кодекс України про адміністративні правопорушення містить ще декілька норм, які охоплюють діяння, пов'язані з домашнім насильством. Наприклад, стаття 180 КУпАП передбачає відповідальність за доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, або особами, які їх замінюють, або іншими особами. А стаття 184 КУпАП – ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей.

Кримінальна відповідальність для кривдника настає:

Відповідно до вимог Стамбульської конвенції в Україні криміналізоване домашнє насильство та різні форми насильства щодо жінок. Зокрема, у Кримінальному кодексі України:

- 1) визнано злочинами:

- домашнє насильство – як окремих злочин (ст. 126-1КК), а у випадку вчинення інших злочинів – обтяжуючою обставиною (ст. ст. 67, 152, 153 КК);

- примушування до шлюбу (ст. 151-2 КК);

- сексуальне насильство (ст. 153 КК);

- каліцтво статевих органів (ст. 121 КК);

- примушування до стерилізації (ст. 134 КК);

- примушування до абортів (ст. 134 КК);

- невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників (ст.390-1 КК);

- 2) оновлено визначення зґвалтування (ст. 152 КК);

3) жорстоке поводження та приниження, що мають системний характер, визнано пом'якшуючою обставиною для постраждалих, які вчинили насильницький злочин проти кривдника (ст. 66, 116, 123 КК);

4) введено судову процедуру щодо застосування обмежувальних заходів (ст. 79, 91-1 КК).

Стаття 126-1. Домашнє насильство

Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього

подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, – карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на

строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років. Якщо насильницькі діяння вчинено не систематично, або наслідки, які настали внаслідок насильства чи інші обставини не охоплюються статтею 126-1 КК, вони потребують додаткової кваліфікації за іншими статтями Кримінального кодексу, в тому числі:

- *фізичне насильство* – за статтями 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 134, 135, 136, 146 КК та іншими;
- *психологічне насильство* – за статтями 129, 146, 149, 150, 150-1, 296, 303, 304 КК та іншими;
- *сексуальне насильство* – за статтями 152, 153, 154, 155, 156 КК;
- *економічне насильство* – за статтями 150, 150-1, 164, 165, 166, 167, 169, 181, 185, 186, 187, 190, 194, 195 КК та іншими.

Відповідальність посадових і службових осіб за недотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

Держава несе відповідальність за протиправні акти, вчинені її представниками. Загальною вимогою є те, що чиновники повинні поважати закон й утримуватися від актів, які вважаються протиправними в міжнародному праві, а також захищати громадян від вчинення таких актів іншими недержавними суб'єктами.

Тож Україна, щоб забезпечити недопущення актів насильства за ознакою статі з боку державних органів, посадових осіб, представників установ та інших суб'єктів, які діють від імені держави, а також забезпечити застосування належних заходів щодо актів домашнього насильства та насильства за ознакою статі, вчинених недержавними суб'єктами, таку відповідальність закріпила у законі (стаття 31 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Категорії посадових і службових осіб несуть відповідальність за недотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству?

Відповідно до законодавства про адміністративну, дисциплінарну, цивільну, кримінальну відповідальність, а також норм постанови Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» такої відповідальності підлягають:

- заступники голів Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських держадміністрацій, відповідальні за координацію заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

- заступники голів районних, районних у містах Києві і Севастополі держадміністрацій, які є координаторами з питань здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Відповідно до закону, координатор є персонально відповідальним за забезпечення своєчасного та ефективного вжиття заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- уповноважені особи (працівники структурного підрозділу) районних, районних у містах Києві і Севастополі держадміністрацій, які проводять роботу з прийому та реєстрації заяв і повідомлень про вчинення насильства, координації заходів реагування на факти вчинення насильства, надання допомоги і захисту постраждалим особам, а також роботу з кривдниками;

- заступники голів (за наявності) міського голови, голови виконавчого органу ради об'єднаної територіальної громади (далі – ОТГ), міської (у місті обласного значення), районної у місті (в разі її утворення) ради, які є координаторами з питань здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Відповідно до закону, координатор є персонально відповідальним за забезпечення своєчасного та ефективного вжиття заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

- відповідальні працівники виконавчого комітету (структурного підрозділу) виконавчих органів рад об'єднаних територіальних громад, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, які проводять

роботу з прийому та реєстрації заяв і повідомлень про вчинення насильства, координації заходів реагування на факти вчинення насильства, надання допомоги і захисту постраждалим особам, а також роботу з кривдниками;

- відповідальні працівники виконавчого комітету сільських, селищних рад, які проводять роботу з прийому та реєстрації заяв і повідомлень про вчинення насильства, координації заходів реагування на факти вчинення насильства, надання допомоги і захисту постраждалим особам, а також роботу з кривдниками;
- сільські, селищні голови, старости (в разі їх обрання) сіл, селищ, які є персонально відповідальними за забезпечення своєчасного та ефективного вжиття заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі на території села, селища;
- посадові та службові особи, на яких покладено обов'язок виявляти факти домашнього насильства стосовно дитини або за участю дитини, організовувати та здійснювати роботу з постраждалою дитиною, дитиною-кривдником;
- посадові та службові особи, на яких покладено обов'язок виявляти, організовувати та здійснювати роботу з недієздатними особами, які є кривдниками

Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до законодавства України є:

1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;

4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах (частина 1 статті 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Суб'єкти, які є спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є:

1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (наразі таким органом є Міністерство соціальної політики України);

2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (нині це також Міністерство соціальної політики України);

або постраждалими особами, які є недієздатними особами чи особами, цивільна дієздатність яких обмежена;

- посадові та службові особи уповноважених підрозділів органів Національної поліції України, на яких покладено обов'язок здійснювати заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- відповідальні за координацію заходів стосовно постраждалих осіб особи закладів охорони з числа заступників керівника закладу;
- уповноважені посадові особи закладів освіти, відповідальні за проведення невідкладних заходів реагування у разі виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/ повідомлень від постраждалої особи/інших осіб;
- посадові та службові особи центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- судді;
- посадові та службові особи прокуратури;
- посадові та службові особи уповноважених органів з питань пробації;
- посадові та службові особи загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб.

3) Рада міністрів АР Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

4) сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (частина 2 статті 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

Суб'єкти, які належать до інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

До інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать:

1) служби у справах дітей;

2) уповноважені підрозділи органів Національної поліції України;

3) органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти;

4) органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я;

5) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

НОТАТКИ

[illegible]

